

Lighting Chanukah Candles or Havdalah?/Yehoshua Grunstein

Background

<p>מסכת הוריות דף י"ב עמוד ב - מתני'. כל התדיר מחבירו קודם את חברו.</p>	<p>מסכת ברכות דף נ"ב עמוד א - ..... דקתני הכא במתניתין: בית שמאי אומרים, נר ומזון בשמים והבדלה, ובית הלל אומרים: נר ובשמים מזון והבדלה; ... קא סברי בית שמאי: עיולי יומא - כמה דמקדמין ליה עדיף, אפוקי יומא - כמה דמאחרין ליה עדיף, כי היכי דלא להוי עלן כמשוי.</p>
<p>ברכות דף כ"ח עמוד א - תנו רבנן: היו לפניו שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוסף, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת.</p>	<p>ברכות דף כ"ח עמוד א - תנו רבנן: היו לפניו שתי תפלות, אחת של מנחה ואחת של מוסף - ... רבי יהודה אומר: מתפלל של מוסף ואחר כך מתפלל של מנחה, שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת.</p>

Source

<p>בית יוסף [או"ח תרפ"א] - ... והרב רבי' דוד אבודרהם כתב שיש מדליקין אותה אחר שמבדילין על הכוס.</p> <p>הט"ז [שם א'] - ... (1) ואני שמעתי שהרב מהר"ל מפראג עשה הלכה למעשה כדעת השני; להבדיל קודם, וכ"כ הוא ז"ל בס' אור חדש שלו: "ונתתי את לבי לפע"ד ע"ז, וזה אשר העליתי בס"ד; דשפיר יש למיעבד כן, ולהקדי' ההבדל' לנ"ח דאי' במשנ' בפ' כל התדיר דתדיר קודם לאינו תדיר ... דכל מידי שאין לנו הוכחה ברורה מן התלמוד לדחות התדיר משום איזה טעם אמרי' ליה לאו כלום עבדת דמנא לך לסתור הכלל ... (2) ... לב"ה דס"ל דמברך על היין תחלה, ס"ל דתדיר דוח' מעלת עיולי יומ', וא"כ דהכא בחנוכה תדיר מעלת תדיר את מעלת אחורי יומ' ... (3) אבל לפי הנראה שאין בנדון דידן של חנוכה ושבת שום מעלה מחמת אפוקי יומא דהרי אין שייך לומר כאן שלא יהא שבת משוי עליו שהרי כשמברך להדליק נר של חנוכה ממילא הוא פורק מעליו עול של שבת בברכה זו והיאך תאמר שהוא עדיין בקדושת שבת? ... גם ביקנה"ז אין קדושת י"ט שהוא מקדים סותר את קדושת השבת דאפש' להיות קדושת שניהם עליו משא"כ בחנוכה ... גם א"ל על דברינו ממה שאנו נוהגים בקריאת מגילה במ"ש שמאחרין את ההבדלה כמ"ש רמ"א סי' תרצ"ג הא ל"ק דגם בזה אין קריאת מגילה סותר את קדושת שבת כמ"ש לחלק לעיל, ... ע"כ נלע"ד שיברך תחלה על ההבדלה ואח"כ על הנ"ח. ... והנלע"ד להלכה למעשה כתבתי הגם כי כבר נהגו בבתי כנסיות להדליק של חנוכה תחלה מ"מ מי ששייג בדברים כהלכה ראוי לו להבדיל בביתו ברישא והדר להדליק נ"ח:</p> <p>שו"ת שאילת יעבץ [א/ב] - ... אודיע שכפי מה שאני זכור מקטנותי הי' אמה"ג ז"ל מלעיג על דעת הסוברים להקדים ההדלקה. ושוב כשהייתי בבית אבי ז"ל בלבוב הראוני ג"כ תשו' שהשיב כך בפשיטות להה"ג מהר"א מבראד (שהי' אח"ז אב"ד באמשטרדם) וגם בעיני כך הי' פשוט אצלי מתחל'.</p> <p>מאור ושמש [בראשית פרשת מקץ] - והנה שמעתי מאדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה יעקב יצחק הלוי מק"ק לובלין זצוק"ל שאמר בשם הגאון איש אלהים המנוח מו"ה שמואל שמעלקי זצוק"ל אב"ד דק"ק ניקלשבורג, שבזה הלכה כטורי זהב - להבדיל תחלה ואחר כך להדליק נר חנוכה, וכן מנהגינו. ונראה ליתן טעם לדבר על פי האמת, ועל פי הדברים הנזכרים לעיל, כי האיך ידליק תחלה נר חנוכה קודם הבדלה, כי מאחר שעלתה בשבת לעליה הגדולה והרמה = אין צורך לנר חנוכה להעלותה על ידו! רק אחר שהבדיל והלכה לה קדושת שבת - אז מן הצורך להעלותה על ידי נר חנוכה, ועל כן צריכין תחלה להבדיל, ואחר כך להדליק נר חנוכה ולהעלותה, ודעת לנבון קל.</p> <p>הבה"ל [שם] - עיין במ"ב במה שכתבנו בשם הט"ז ובאמת רבים אחרונים קיימי בשיטתיה דהבדלה קודמת ... ובאשכול הלכות חנוכה כתוב ז"ל ראיתי רבים מברכין קודם הבדלה ולי הכותב נראה שטעות בידם וכו'.</p>	<p>תרומת הדשן סימן ס - יראה דמברכין וסופרין לאחר הקידוש. ואף על גב דנהגו במו"ש ויו"ט לברך ולספור קודם הבדלה, התם היינו טעמא משום דאפוקי יומא מאחרין ליה, ... ולהכי נמי כתב במנהגים, דמדליקים נר חנוכה בב"ה קודם הבדלה כדי לאחורי אפוקי יומא. ולכך מה"ט גופיה סופרים אחר הקידוש, כדי להקדים עיולה יומא...</p> <p>בית יוסף [או"ח תרפ"א] - כתוב בתה"ד [סימן ס] דמדליקין נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה, כדי לאחור אפוקי יומא הרמ"א [דרכי משה שם] - ומהר"ל ואגור וכלבו כתבו כדברי תה"ד, וכן נוהגים להדליק קודם הבדלה.</p> <p>ב"ח - ... דכיון דקי"ל דלאחורי אפוקי יומא עדיף טפי נוהגים להדליק נר חנוכה תחלה ושוב אי אפשר להבדיל עליו אפילו לאחר שדלק כשיעור... דאסור להשתמש לאורה אף לאחר שדלק כשיעור</p> <p>שולחן ערוך [או"ח תרפ"א/ב] - מדליקין נר חנוכה בבהכ"נ קודם ההבדלה: הגה: וכו' ש בביתו שמדליק ואח"כ מבדיל שהרי כבר הבדיל בבהכ"נ:</p> <p>שו"ת שאילת יעבץ [א/ב] - ... אמנם אח"כ נתתי לבי לחקור יותר אחר ראיות הט"ז. והאיר ה' עיני לסתור כל מ"ש הט"ז ז"ל בזה ודחיתי כל ראיותיו בארוכה יעויין בחיבורי מו"ק ותראה דברים נחמדים בעז"ה וכבדה עלי ההעתקה.</p> <p>שו"ת אבני נזר [או"ח תצ"ט] - ... (1) קיימא לן בסוכה פרק החליל (דף נ"ו ע"א) דאומרין ברכת סוכה ואחר כך זמן אף על גב דזמן תדיר שנוהג בכל הרגלים. משום דסוכה דהוי חובת היום עדיפא. והכי נמי חנוכה הוי חובת היום. מה שאין כן הבדלה שמבדילין והיא חובת שבת, כדאמרינן בפסחים (דף ק"ו ע"א) זכרהו בכניסתו זכרהו ביציאתו והיא חובת שבת ... (2) ומלבד זה תמוה לי על הטורי זהב [סי' תרפ"א] שהעלה דמעלה דתדיר עדיף ממעלת אפוקי יומא. דאם כן אמאי קודם קידוש יום טוב להבדלה אם חל להיות במוצאי שבת דפרשב"ם [פסחים קה ע"ב] הטעם משום דאפוקי יומא עדיף ... (3) ועוד נראה דנר חנוכה קודם דהא בפרק תפלת השחר (כח ע"א) אמרינן לר' יהודה דסבירא ל' תפלת המוספין עד שבע שעות מתפלל של מוסף תחילה משום דהוי מצוה עוברת שאין שהות רק חצי שעה. והוא הדין גבי נר חנוכה דזמנה עד דכליא ריגלא דתרמודאי שהוא כחצי שעה. ועוד דכל מה שאיחר משעת צאת הכוכבים חשיב מצוה עוברת. ואם איחר אפילו חצי הזמן איבד חצי מצוה. ואין לך מצוה עוברת גדולה מזו. על כן ברור שמדליקין נר חנוכה קודם כדברי המחבר ז"ל:</p> <p>הבה"ל [שם] - ... המהר"ל מפראג והתוי"ט [הובא בא"ר] ופר"ח ודה"ח וכן הרבה אחרונים קיימי בשיטת השו"ע והרמ"א, הלא המה"מ אברהם והא"ר והגר"א ובית מאיר וכן בחמד משה השיב על כל ראיותיו של הט"ז וכן בשאילת יעבץ מסכים ג"כ עם השולחן ערוך. ... כי הנה במאירי כתב שמנהגינו להדליק נ"ח קודם הבדלה...</p>
--	---

Conclusion

הכרעת המשנה ברורה [שם ג]-ועיין **בבה"ל** שהבאנו דיש בזה דיעות בין הראשונים, וע"כ בבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו בישראל להדליק מקודם ואח"כ להבדיל. **ובבית דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד:**
הבה"ל [שם]-... וע"כ הנכון להתנהג בזה כמו שהסכימו כמה אחרונים דבהכ"נ אין לשנות המנהג שנהגו מעולם להדליק נר חנוכה קודם ובביתו דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד וגם בפמ"ג כתב דאין לגעור על שום אדם כי יש לו על מי לסמוך:

Afterword

מסכת ברכות דף מה עמוד א - רבי טרפון אומר: בורא נפשות רבות וחסרון. אמר ליה רבא בר רב חנן לאביי, ואמרי לה לרב יוסף: הלכתא מאי? - אמר ליה: **פוק חזי מאי עמא דבר**. הדרן עלך כיצד מברכין.

רש"י [שם]- היאך נוהגים, וכבר נהגו לברך בתחלה שהכל ולבסוף בורא נפשות רבות וחסרון על כל מה שברא.

תלמוד ירושלמי מסכת מעשר שני פרק ה - א"ל כיי דאמר ר' יהושע בן לוי דאמר רבי אבין בשם ר' יהושע בן לוי לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין אתה יודע מה טיבה צא וראה היאך הציבור נוהג ונהוג.

שולחן ערוך [אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תר"צ סעיף יז]- מנהג כל ישראל שהקורא קורא ופושט כאיגרת, להראות הנס; וכשיגמור, חוזר וכורכה כולה, ומברך. הגה: יש שכתבו שנוהגין לומר ד' פסוקים של גאולה בקול רם, דהיינו: איש יהודי וגו', ומרדכי יצא וגו', ליהודים היתה אורה וגו', כי מרדכי היהודי וגו'; וכן נוהגין במדינות אלו; והחזן חוזר וקורא אותן. עוד כתבו כא שנהגו התינוקות לצור צורת המן על עצים ואבנים, או לכתוב שם המן עליהן, ולהכותן זה על זה כדי שימחה שמו על דרך: מחה תמחה את זכר עמלק (דברים כה, יט) ושם רשעים ירקב (משלי י, ז) ומזה נשתרבו המנהג שמכים המן כשקורים המגילה בבהכ"נ **ואין לבטל שום מנהג או ללעוג עליו**, כי לא לחנם הוקבעו.

המגן אברהם [שם כב]- וכל רמ"א בתשו' סי' כ"א בשם מהרי"ק שורש קמ"ד דאם נמצא המנהג באיזה פוסק= אין לבטלו אפי' בשעת הדחק אין לשנות מנהג .... ואפי' יש במנהג צד איסור אין לבטלו כמ"ש מהרי"ק ש"ט, **ואפי' במנהג מקום א' אמרי' שמבטל הלכה**. מיהו אם נשתנ' הענין מאשר ה' בזמן הראשונים רשאים לשנות המנהג לפי הזמן עכ"ל ומהרא"ש בביאורי סמ"ג כ' הא דאמרינן מנהג עוקר הלכה היינו אפי' רוב דיעות ס"ל אסור והתלמוד מסייע להו והמנהג הבנוי על פי הפסיקתא או ספרי' חיצונים אמרי' מנהג עוקר הלכה דודאי כך קבלו אבותינו איש מפי איש עכ"ל (עיין מהרי"ק ש"ט ושנ"ד ובס' ב"ש) ודוקא מנהג שנתסד ע"פ ותיקין כמ"ש המרדכי אבל מנהג שאין לו ראייה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת (מ"ס פי"ד), ודבר שנגזר במנין אפי' ידוע מאיזה טעם ובטל הטעם צריך מנין אחר להתירו (גמ' פ"ק דביצה) ואין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו אא"כ גדול ממנו בחכמה ובמנין וכל דבר שהוא משום חששא ועברה החששא א"צ מנין אחר כמ"ש בי"ד סי' קי"ו ובתוס' ביצה ע"ש וביבמות דף ע"ט כתבו דבדבר שבממון יכולים לבטל דברי ב"ד חבירו משום דהפקר ב"ד הפקר ולכאורה לא משמע הכי בגיטין דף ל"ו גבי פרוזבל ע"ש ומיהו י"ל דהתם הוי מילתא דאיסורא שע"כ נמנעין מלהלוות וע"ש בתוס' דדבר שלא פשט איסורו ברוב ישראל יכולין לבטל ע"ש ועמ"ש ס"ו ט"ו ע' בס' נחלת שבעה דינים הרבה מענין המנהגים ובס' ב"ש: